

iwelijksleven,
n volle door
d voor Suze,
hthuis een
r haar man,
nd de wereld
n en geschei-

nderlinge af-
astvrouw. Bij
kte man zijn
cht met den
is bij U van
Doe dien ban

ug. Ook voor
i zich te voe-

st verlies van
am. In Am-
r. Ze moeten
rits treedt uit
Haag is nog
riendenkring
alle kanten.
sdag verlaat
e draagt haar
e leven groeit

zolle overgave
eel aan Gods
eeren snel op

een vergader-
e bij het insti-
en goed, aan-
n Maurits.
kind geboren
en aanval van
edoopt wordt,
drie kinderen
od.
og geen acht-
at zij Maurits
van zorg om
van verdriet

urwieken stij-
n. Het bange
okken als een
barmhartige
oudt.

aan juist deze
t. Zij gaf ons
etroffen betee-

eze levens in-
en dat we het
n. We hebben
de dagen van
voeld wat het
voorgeslacht,
hen roman.
geeft dit boek
personen zijn
chief te voor-
oogenlooze af-
i nimbus van
n deze Schei-

ze figuur van
icholte, wiens
zijn. De kleine,
in Den Haag
en richtings-
n, die elkaars
a, vaak tegen-
a, na een vurig
strijd die ge-
t de broeders
altijd heilig?
d, ook in die
n gaf. Hier is

met dit boek
is dit belang-
nabij brengt
a besef, vooral
d groot. Wat
oms weinig of
hen, die toch
staan van de

uk leven voor
e citeren. De
scherpe visie,
ft. In Maurits
eft ze ons, ten
e stukken ge-
r zijn pleidooi
lksoploop, die
n ontroerende
ster bang ge-

weest de figuur van Maurits van Hall te ver-
romantiseeren en is zij daarom zoo sober gebleven
in haar teekening? Heel even zien we hem soms als
een gewonen, gelukkigen jongen man.

Op den morgen van haar trouwdag kijkt de
bruid, zooeven in statie gekleed, uit het raam.

„Schuflend achter de hooge vingerplant keek ze
door het raam naar beneden en zag daar Maurits,
die haastig rondliep, zonder doel. Hij miktte een
keetje naar den stam van de kale moerbeij, en be-
gon zich toen op te hijschen aan den lagen tak
van een kastanje. Lachend in zelfvertrouwen nam
ze hem waar: op dit oogenblik bestonden er voor
hem geen separatisten of procederende dominees”.

Wat een wereld van leed, maar toch ook van
geluk, ligt er tusschen dezen dag en den avond
van den dag, ruim drie jaar later.

Willem Groen van Prinsterer is op bezoek ge-
weest. Maurits en Suze moeten beiden moeite
doen, zich voor den bezoeker en elkaar goed te
houden. Maurits lijdt veel, hij is in het laatste
stadium van zijn ziekte. Suze voelt, dat ze aan
hun derde kind het leven zal gaan schenken.

Na Groen's vertrek hielden Suze en Maurits
zich groot voor elkaar, maar hij was de eerste, die
het opgaf. Suze liet kruiken leggen in bed en ver-
zorgde hem, zooals hij 'tgraag had. Alleen een
poeder kon hem nu slaap geven. De bedjes ging
ze langs, waar de kinderkopjes boven de dekens
uitstaken als crocusjes in een grasperk. Ze kuste
hen met een snik, en voelde zich gebroken; mach-
teloos en week. Als dit eens... voor 'tlaatst...
Maurits, half verdoofd, lag in benauwden slaap.
En zij moest gaan vechten om een menschenleven,
alleen.

„Kunt gij dan niet één uur...?”, had de Heiland
in de eenzaamheid van Zijn felste lijden gevraagd,
dat Hij onderging, opdat wij nooit meer alleen
zouden zijn. Dit weten troostte. Ze kon weer zor-
gen en beredderen”.

Het zwaarste voor deze geloofsheldin is niet het
lichamelijk afscheid, dat ze zes jaar later van haar
kinderen nemen moet. Maar ze weet dat ze hen
achterlaat bij menschen, die hen niet in haar geest
zullen opvoeden. De geestelijke toekomst van haar
kinderen weegt haar het zwaarst.

De kleine Mautje, het oudste kind, is tijdens
een van haar ziekte-aanvallen een poos bij oom
Floris van Hall geweest.

Als hij terug komt heeft hij een hondje van Oom
gekreken. Het dier kent allerlei kunstjes, die
Mautje trots voor zijn moeder demonstreert.

„Nog één kunstje, mama”, bedelde hij, „nu komt
het allerleukste!”

Zijn slimme oogjes glunderden. Weer liet hij een
stukje vleesch aan 't hondje zien, dat begeerig
kreunde, vochtig langs z'n bek.

Het dikke kinderhandje liet een stukje vleesch
op den grond vallen. Mautje's vinger ging waar-
schuwend omhoog. Gespitst stonden in trilling de
hondenoren.

„Pas op, 't is van Scholte!”

De hond draaide minachtend zijn kop af en liep
weg, zonder aan het vleesch te raken.

Suze was opgesprongen, verontwaardigd als zel-
den. Ruw pakte zij het kind beet.

„Wat zeg je? Wie leert je zooiets? Doe dat
nooit, nooit weer”.

Dit kleine voorval is tekenend voor de houding,
die „de fatsoenlijke man” van die dagen tegenover
de Afscheidenen veelal aannam.

Dat mevrouw Kraan—van den Burg, door aan-
leg en studierichting, in staat is geweest een boek
als „Brandende harten” te schrijven, moet ons tot
grootte dankbaarheid stemmen. We hebben zulke
boeken zoo broodnoodig, en we hopen dat zij in
deze richting zal blijven werken.

We lazen eens dat een recensent over een
schrijfster de volgende opmerking maakte: „Ze
heeft ongetwijfeld talent, maar geeft het uit in
kopergeld”.

Toen mevr. Kraan—van den Burg haar vorige
boek schreef, „Het huis de Gouden el”, heeft zij
naar onze meening haar talent uitgegeven in
kopergeld. In „Brandende harten” geeft ze het uit
in edel metaal van zeer hoog gehalte.

M.

GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Kerk en Socialisme”.

V. (Slot.)

In het vorige artikel is eenige aandacht geschon-
ken aan de beschouwingen van den Sneeker
predikant, Dr H. de Vos, over den „zin van het
socialisme”.

Dr de Vos meende, dat „men (juist van gods-
dienstig standpunt uit) aan het socialisme slechts
ten deele verwijten kan”, dat „daarin in zoo hooge
mate van zelfverlossing gesproken moet worden”.

Het heeft namelijk, zegt hij, daarmede een
krachtig beroep op de activiteit, de daadkracht
en het verantwoordelijkheidsbesef van de arbeij-

ders zelf gedaan. „Het heeft”, aldus het betoog,
„zoodoende een massa in beweging gebracht, die
wel zeer traag, apathisch en ontaard was, en ook
niet anders kon zijn, en die massa geestelijk op
hooger peil gebracht. Godsdienstige menschen
mogen nog zoozeer ten slotte alles, en ook de
verlossing, van God verwachten, zij weten toch
ook, dat zij zelf moeten werken en zelf verant-
woordelijk zijn. Niemand minder dan Paulus heeft
gezegd: „Werkt uws zelfs zaligheid met vreezen
en beven”. Dat in het socialisme te veel verwacht
is van de menselijke inspanning, is wel ge-
bleken, maar was aanvankelijk noodig en heil-
zaam”.

Wij hebben opzettelijk dit gedeelte in zijn geheel
overgenomen. De tragiek van het socialisme komt
daarin treffend uit; eveneens de moeilijkheden,
waarvoor die socialistischen zich plaatsen, die een
synthese tusschen Christelijke religie en socialisme
bouwen willen.

Dr de Vos had reeds eerder (zie het vorige ar-
tikel) opgemerkt, dat het socialisme gekenmerkt
was door het geloof, dat „vooral de gang der
historische gebeurtenissen”, dus „aan het gebeu-
ren immanente krachten”, en „niet een transcen-
dente, een de wereld te bovengaande macht” de
verlossing brengen zal. Naast deze overtuiging:
een historisch determinisme, leefde het
geloof in de zelfverlossing.

Het Marxistisch geloof heeft deze twee motieven
nooit met elkaar in overeenstemming kunnen
brengen: het eene sluit het andere uit. Wel is het
„beroep op de activiteit en daadkracht der arbeij-
ders zelf”, waarvan Dr de Vos spreekt, verklaar-
baar. Dit „moest” aan de beweging de bezieling
schenken, welke het deterministische, historisch-
materialisme op zichzelf nooit kon wekken. De
spanning, welke de verkondiging dezer leer teweeg-
gebracht had, vond zoo een uitweg.

Het spreekt echter vanzelf, dat deze prediking
van het geloof in de krachten van den mensch
diepe teleurstelling brengen moest. Zij heeft dat
altijd gedaan; hier kwam de ontgoocheling heel
spoedig. Die prediking miste elke basis; ernstige
conflicten konden daarom niet uitblijven; de ver-
breiding van de leer der zelfverlossing keerde zich
tegen het Marxisme zelf. En nog altijd wordt het
socialisme door die conflicten, welke het stelsel
hevig aantasten, beheerscht. Een figuur als
Gertrude Hermes heeft in haar boek: „Die
geistige Gestalt des marxistischen Arbeiters” (waar-
over we meerdere malen geschreven hebben) dit
door het marxisme zelf gevoede ziekteproces, op
ontroerende wijze beschreven. Dwaze vereering
der wetenschap, minachting van kostbaar geestel-
ijk bezit, overgave aan een oppervlakkige nuttig-
heidsethiek en zooveel ander kwaad is van de
prediking der zelfverlossing het gevolg geweest.
Vandaar de klacht, destijds in de „Socialistische
Gids”, dat het „verschil tusschen de innerlijke
geestesgesteldheid van vele menschen, en die,
welke noodig zal zijn om aan een, op broederzin
en makkerschap gegrondveste maatschappij de
noodige levenskracht te geven, nog wel zeer groot
is”. „Dit verschil”, gaat de klager verder, „zal
moeten verdwijnen, want, als de ont-
wikkeling van de maatschappelijke
verhoudingen ons tot een gemeen-
schappelijk bezit van de productie-
middelen zou brengen, zonder dat te-
gelijkertijd een, daaraan beantwoor-
dende, menselijke geestesgesteld-
heid zou ontstaan, zou dat heel erg
zijn”.

Die „geestesgesteldheid” kon en kan het marxis-
me nooit „bereiken”. Het ondermijnde de grond-
slagen van het geestelijk leven, en wil dat (nog)
niet erkennen.

Ook Dr de Vos niet, althans niet voldoende. De
in het begin aangehaalde zinnen, waarin een zekere
waardeering voor de door het socialisme ge-
predikte zelfverlossing tot uitdrukking gebracht
wordt, bewijzen, dat hij van den ernst der ge-
maakte fouten niet geheel doordrongen is. De
crisis, welke het socialisme thans doormaakt, vindt,
ook naar het oordeel van sommige zijner vertegen-
woordigers, haar oorzaak in zijn principiële ver-
keerde wereldbeschouwing. Het gaat niet aan, zoo-
als de Sneeker predikant doet, hier verontschuld-
gend te spreken, dat het socialisme „te veel”
van de menselijke inspanning verwacht heeft,
alsof het hier slechts een kwestie van (door de
omstandigheden geëischte) overdriving zou
zijn („aanvankelijk noodig en heilzaam”!).

Het socialisme sloot en sluit nog de gedachte aan
een Godsbestuur uit. Het historisch materialisme,
schrijft Gertrude Hermes in het zooeven genoemde
boek, zooals dat in het bewustzijn van den (marxis-
tischen) arbeider leeft, en het geloof aan een
Wereldregeerder zijn onverenigbare tegenstellin-
gen. Datzelfde geldt ook voor de leer zelf, dat
zelfde geldt ook voor de leer der zelfverlossing.
Evenals nu Rosenberg, hebben eveneens de ver-
tegenwoordigers der socialistische wereld- en
levensbeschouwing betoogd, dat de „Kerk met de
aarde niets te maken heeft”. „Wie in dit leven
meeleeft, zal kerkelijk leven en dagelijksch leven

moeten scheiden en daarna het eerste dooden: de
aarde heeft haar eigen wetten”; door kennis en
toepassing daarvan zal de mensch bereiken, wat
hij wil.

Wanneer Dr de Vos den nadruk gelegd had op
het principiële verschil tusschen de anthro-
pologie van het socialisme en die van het Christen-
dom, dan zou hij bewaard zijn gebleven voor het
oordeel, dat men „van godsdienstig standpunt uit”
het beroep van het socialisme op de menselijke
activiteit (ten deele) behoorde te billijken. En zeker
zou hij het dan niet gewaagd hebben deze uit-
spraak met een verwijzing naar het bekende woord
van Paulus (Filipp. 2:12) te motiveeren.

Waarom hier niet het „vervolg” van den aan-
gehaalden text geciteerd? „Want het is God,
die in u werkt beide het willen en het
werken, naar zijn welbehagen”? Waarom
niet gesproken over hetgeen voorafgaat: „...opdat
in den naam van Jezus zich zoude buigen alle
knie dergenen, die in den hemel en die op de
aarde zijn... en alle tong zoude belijden, dat Jezus
Christus de Heere is tot heerlijkheid Gods
des Vaders”.

Waarlijk, het zal toch aan een ieder duidelijk
zijn, dat het beroep op de „menselijke activiteit”
in de Heilige Schrift geheel verschilt van dat
van het socialisme. Want het eerste veronderstelt
de gehoorzaamheid aan God.

Het zou ons te ver voeren, de geheele beschou-
wing van Dr de Vos over den „zin van het socia-
lisme” te bespreken. Volstaan wij met de opmer-
king, dat de Sneeker predikant dikwijls niet tot
den eigenlijken zin doordringt. Zoo wanneer hij
„het brengen van het productie-apparaat aan de
gemeenschap” een poging noemt „om het econo-
misch lot zooveel mogelijk onschadelijk te maken,
dus (in de tegenwoordige terminologie) tot orde-
ning te komen”. Dat is geen socialisme!

Wij missen ook een behoorlijke uiteenzetting
over het principe van den klassenstrijd. Daarvoor
in de plaats een opmerking als deze: „Er is waar-
heid gelegen in de uitspraak van het beginsel-
programma der S. D. A. P.: „Het proletariaat ver-
krijgt in en door den klassenstrijd... een zedelijke
verheffing... die... het... rijp maakt voor zijn
taak...”. Hoe is het mogelijk, dat iemand als
Dr de Vos zulk een oordeel durft neer te schrij-
ven. Het is in verschillende socialistische kringen
de klacht, dat de klassenstrijd het tegendeel van
zulk een verheffing gebracht heeft. Natuurlijk! Zie
Rusland, zie Frankrijk.

En wat te zeggen van de uitspraak dat „een
sterk zondebesef hun daadkracht (die
der arbeiders) zou hebben verlamd”, en „dat
zij daarom wel moesten gelooven in de
natuurlijke goedheid van den mensch”,
„Dat de godsdienst opium voor het volk was”,
laat Dr de Vos erop volgen, „bleek hun tenslotte (!)
maar al te duidelijk en sterkte hun besef, zichzelf
te moeten bevrijden”.

Het wordt al te pijnlijk! Is dat nu iemand, die
met de geestelijke problemen van dezen tijd
worstelt, die zulke dingen neerschrijft? Bij de be-
spreking van de brochure van Dr de Haas werd
reeds vastgesteld, dat er overeenkomst bestaat
tusschen het socialisme en het nationaal-socialisme.
De zooeven aangehaalde zinnen zouden uit een
van Rosenbergs geschriften kunnen genomen zijn.
Ook daar het oordeel, dat het zondebesef den
mensch terneerdrukt. Alsof er geen verlossing door
Christus tot een waarlijke vrijmaking en „waar-
lijke daadkracht” bestond! De Heidelberger Cate-
chismus geeft hier het afdoende antwoord.

Na al het voorgaande, zal het niet verwondering
wekken, dat het stuk over de „ontmoeting tus-
schen socialisme en de kerk” teleurstelt.

Wel verre van duidelijk gemaakt te hebben, dat
kerk en socialisme „elkaar noodig hebben in hun
strijd tegen vijandelijke machten en voor het be-
houd van allerlei waarden en tevens in hun arbeid
tot verwerkelijking dezer waarden in de tegen-
woordige wereld”, hebben zoowel het boekje van
Dr Horreüs de Haas als nu ook dat van Dr de Vos
ons geleerd, dat een overwinning van het socialisme
voor „de kerk” groote gevaren brengt, en wel van
dezelfde soort, als waarmede zij door de „vijande-
lijke machten” bedreigd wordt.

Met die opmerking bedoelen we allermint te
zeggen, dat vele socialistischen van den tegenwoor-
digen tijd niet een andere houding innemen tegen-
over de Christelijke religie dan hun voorgangers.
Maar wel, dat de geest, die het socialisme ook nu
nog leidt, bij zijn „ontwikkeling” herhaaldelijk met
de belijders van het Christendom in conflict moet
komen. En omgekeerd. Ondanks alle „goede be-
doelingen”, ondanks „diepere waardeering” voor
de Christelijke religie. Op het laatste „religieu-
socialistische congres” is door een der aanwezigen
nog duidelijk op de groote kloof tusschen „het
socialisme” en „de kerk” gewezen. De oorzaak
daarvan werd bij het socialisme gezocht, dat maar
al te dikwijls tegen de Christelijke beginselen
handelde.

Dr de Vos stelt vriendelijk den eisch, dat het
socialisme „zich in het bijzonder van de verschil-

lende denkbeelden aan de Verlichting ontleend, zal moeten losmaken", en „ook wel van uitsluitend negentiende-eeuwsche gedachten". Alsof dat niet beteekende een algeheele vernieuwing van het fundamenteel, en de oprichting ook van een gansch ander gebouw!

Trouwens de Sneeker predikant erkent ten volle dat kerk en socialisme „niet een blijvend verbond met elkaar kunnen sluiten". Het socialisme niet, „omdat het zich niet aan een bepaalde levens- en wereldbeschouwing" (dus ook niet aan die van den Bijbel) „kan binden. Het kan ook niet op een niet-godsdienselijke beschouwing gefundeerd worden". De kerk niet, „omdat zij zich het recht moet voorbehouden, van het Evangelie uit elke levensuiting onder critiek te stellen". Volkomen juist. Maar dan vervalt ook de opmerking, die Dr de Vos geeft, dat „kerk en socialisme elkander wel in veel opzichten als bondgenooten beschouwen en behandelen kunnen".

Dat geldt vooral voor een „zedelijk socialisme", dat „uit zeer diepe bronnen leeft", maar niet (zooals hier bedoeld wordt) uit die van het Evangelie.

Dr de Vos poogt nog de mogelijkheid en de wenschelijkheid van zulk een „bondgenootschap" aan te toonen.

Herinneren we ons hoe pas Rosenberg aan de Kerk „toestond" alleen over het „hiernamaals" te spreken tot menschen, die er behoefte aan hadden?

Wat kan, vraagt Dr de Vos, de kerk beteekenen voor het socialisme? „Zij kan", antwoordt hij, „om te beginnen, er opmerkzaam op maken, dat er een groot gebied van het leven is, dat buiten het socialisme valt. Wanneer iemand staat bij een smartelijk ziekbed of bij het graf van iemand die hem zeer lief was, wanneer de raadselen van het leven hem benauwen of schuld hem drukt, dan baat", luidt het antwoord verder, „hem het socialisme weinig. Dan heeft echter de kerk nog wel een woord te spreken, en het is goed, dat zij tijdig den socialist doet beseffen, dat ook hij in deze omstandigheden zal komen".

We denken er niet aan om beide uitspraken met elkaar gelijk te stellen. Dr de Vos laat duidelijk uitkomen, dat hij een andere opvatting van de taak der kerk heeft dan Rosenberg.

Maar het gevaar, dat de door hem gekozen formuleering in den zin, die menschen als Rosenberg daaraan geven, uitgelegd wordt, is in hooge mate aanwezig. Vooral bij een socialisme, dat uit gansch andere beginselen dan die van het Evangelie leeft.

Het is in strijd met de Christelijke religie, dat „de kerk" alleen of vooral aan het ziekbed of bij het graf wat te zeggen heeft. Zij wil krachtens haar roeping „tijdig", d.w.z. vanaf het eerste oogenblik van het leven, tot den mensch met haar boodschap komen, en ieder oogenblik van het leven, en bij iedere handeling. Slechts wanneer die roeping erkend wordt, zal „de kerk", de „bron van kracht" voor den socialist zijn, welke ook hij, zooals Dr de Vos erkent, niet ontberen kan.

A.

B. t. B.

VROUWENVRAGEN

Van Protest en Manifest

I.

„Maar het huis... dat is toch te allen tijde van de huisvrouw geweest?"

Met deze woorden begint Mevrouw Van Hille-Gaerthé haar nieuwste boek „Huis en Hof". Het is een simpele vraag, die als antwoord niets dan een eenvoudig instemmend „ja" verwacht. Maar niet alle menschen geven dit verwachte „ja" tot antwoord, er gaat op dit moment zelfs een golf van protest door ons goede vaderland tegen een zoo axiomatische vooronderstelling, als dat de plaats van de huisvrouw in haar eigen huis en gezin zou zijn.

Er is een minister — Romme is zijn reeds beruchte naam — die even simpel over de taak en de plaats van de huisvrouw dacht als Mevrouw Van Hille-Gaerthé in haar vraag. En zoo kwam deze minister er toe een voor-ontwerp van wet samen te stellen, dat van het oeroude en deugdzame principe uitgaat: de vrouw behoort in haar huis.

En nu is Nederland in last. Het ontwerp zelf is nog maar bij den Hoogen Raad van Arbeid om dat College er advies over uit te laten brengen — het is dus aan de beoordeeling der Tweede Kamer nog lang niet toe — maar het aantal adviseurs buiten dit lichaam, die nu reeds bij voorbaat niets beters weten dan zulk een onmogelijk, roomsch riekend wetsvoorstel maar zoo gauw mogelijk door den afhaaldienst voor oud papier te laten wegruimen, is legio. Men kan geen blad opnemen of een protest-artikel uit z'n grieven. De liberale dagbladen worden gebombardeerd met ingezonden stukken over deze materie, teekenaars probeeren hun fantasie er op en de uitdrukking van de „Haagsche Post": „Romme zet de klok terug" is

bijna tot een slagzin geworden. Duizenden dames gaan met een felheid, waaraan onze veel besproken kerkelijke polemieken nog in lange na niet toekomen, dit wetsontwerp te lijf. Zij plaatsen, gelijk zakenmensen, week aan week hun advertenties om adhesie voor haar streven; zij verzenden gratis brochures aan wie zich daarvoor interesseert; aan hun manifest, van enkele bladzijden lengte, reeds door meer dan twintig verenigingen onderteekend, wordt zoo veel mogelijk publiciteit gegeven. En toen als machtigste demonstratie een protestvergadering werd georganiseerd in het Concertgebouw, puilden de groote zaal uit en moesten vele honderden, zonder toegelaten te kunnen worden, weer terugkeeren naar haar huis.

Alleen in onze eigen gereformeerde en anti-revolutionaire pers is het tot nu toe opmerkelijk stil. Heeft men daar weinig of geen belangstelling voor deze kwestie? Ik weet het niet. Het zou natuurlijk kunnen zijn, dat het rumoer enkel aan de linkerzijde was en dat wij in ons christelijk kamp allemaal het met het voorstel-Romme roerend eens waren. Maar dat is toch in werkelijkheid allerminst het geval. Op de protestvergadering in het Concertgebouw sprak ook een dame namens de christelijke vrouwen, en de Vereeniging van Academisch gevormde Christenvrouwen heeft zich unaniem bij de protestactie aangesloten en het uitgevaardigde Manifest (waarover later uitvoeriger) mee onderteekend.

Dit alles dringt ons dus wel om serieus het voorstel-Romme te bekijken en onze houding er tegenover te bepalen.

Want wat heeft dan die minister toch gedaan, dat hij zoo veel dames — en zelfs heeren mee — in het geweer roept? Is het dan heusch zoo erg, wat hij wil?

Och neen, toch niet. De minister heeft niets anders gedaan dan een tweeden stap zetten op den weg, waar een vroegere regeering reeds den eersten gezet had, toen zij bepaalde, dat elke ambtenares, die huwde, haar eervol ontslag zou krijgen, omdat zij met haar huwelijk overging tot een anderen staat des levens en daardoor een taak op zich nam, die bij goede vervulling niet te combineeren zou zijn met een betrekking buitenshuis.

Wij allen — de ultra-feministen misschien uitgezonderd — vinden dit principe zoo gezond, dat zulk een ontslag-bij-huwelijk als vanzelfsprekend wordt aanvaard.

En nu heeft minister Romme in z'n nieuwe wetsontwerp niets anders gedaan dan de consequentie van dit standpunt aanvaarden en wil hij voortaan niet meer alleen voor de rechtstreeks in regeeringsdienst werkende dames als onderwijzeressen, ambtenaressen e.d., maar voor alle vrouwelijke werkkrachten, waar de Regeering krachtens haar sociale bemoeiingen mee in aanraking komt, dit principe, dat de gehuwde vrouw haar levenstaak in het gezin heeft, en dus niet meer in het bedrijfsleven thuisloort, doorvoeren. En zoo zou er dan een wettelijke regeling moeten komen, die aan gehuwde vrouwen verbiedt naast haar gezinstaat een betrekking te hebben in een winkel, in een bedrijf, op een fabriek of kantoor.

Het beginsel, dat aan het wetsvoorstel-Romme ten grondslag ligt, is zoo eenvoudig, dat men het in het practische leven — gelukkig! — nog algemeen aanvaardt, óók daar waar men overigens van een Bijbel en bijbelsche beginselen weinig meer weten wil.

Want wat komt er terecht van het fifty-fifty-huwelijk, waarin man en vrouw elk voor de helft van het gezinsinkomen zorgen? 's Morgens stappen ze samen de deur uit. Dat is gezellig. 's Avonds komen ze samen — moe — de deur weer binnen. Dat lijkt gezellig. Maar de uren, die daartusschen liggen, waarin ieder z'n eigen werk, absoluut los van den ander, moest verrichten, waren die „gezellig" en bevorderlijk voor de levensseenheid van die twee? Welneen, die lange uren, elken dag weer, waren slechts uitdrukking van het fifty-fifty, en heelemaal niet van het heerlijke, levensverrukkende, innig bindende „wij samen". En dan dat thuiskomen en de avonden. In het gunstigste geval staat de maaltijd op tafel te wachten, maar hoe dikwijls moet ook niet de vrouw na de reeds verrichte dagtaak buitenshuis de huishoudjas aanschieten, gewapend met een speciaal voor haar geschreven kookboek: „Honderd menu's van een half uur" een haastigen maaltijd fabrieken, tafeldekken en opdoen, terwijl de man, het fifty-fifty-principe, dat dan toch ook logisch voor de huishoudelijke lasten gelden moest, heelemaal vergeet achter een krantje in een fauteuil bij den haard en pruttelig wordt „omdat het eten weer zoo laat is en hij vanavond nog uit wou ook". Moe, en afgetoed, in plaats van met een blij en opgewekt gezicht, zit de vrouw tegenover haar man straks aan tafel. Heel den dag hebben ze gehunkerd naar dit oogenblik van samenzijn, de eenige manifestatie van hun gezinsseenheid, en nu het er is, hangt er een vale ingezonkenheid in de kamer.

Neen, dit is geen sfeer, waarin het geluk kan bloeien, waarin twee menschen hun diepe levensseenheid kunnen beleven, dit is geen plaats, waaraan een vrouw die bijzondere sfeer kan geven van het eigen gezin als een wijkplaats vol rust en vrede. Hier heerscht slechts de belangengemeenschap. En aan wie zal men het wijten, wanneer

reeds na enkele korte maanden de teleurstelling zoo diep ingevreten heeft, dat men zachtjes en na enkele jaren reeds luidop het woord „echtscheiding" spreekt?

En wat, wanneer de huwelijksseenheid van dit fifty-fifty-huwelijk zich manifesteert in het groeiende, nieuwe leven, dat de moeder draagt in haar schoot? Dan maakt men den mooiste, verwachtingsvolsten tijd tot één van groote moeite. En weer is het de vrouw, die den zwaarsten, verreweg den zwaarsten last moet dragen. Haar werk buitenshuis en haar komend moederschap verdragen zich niet met elkander. En ze zullen zich nooit met elkaar verdragen, ook niet, als de verwachting vervulling gevonden is. Want wie zorgt voor het kindje, wie voedt het, wie baadt het, wie leert het de eerste woordjes stamelen, wie begeleidt z'n eerste stapjes, wie brengt het op dien eersten, gewichtigen schooldag, wie geeft acht op z'n kwajongensstreken, wie controleert de muzieklessen, en het huiswerk van school, wie wiedt het onkruid uit den karaktertuin, wie wijdt het kind met liefdevolle hand in de vele geheimen van het leven, wie spreekt over den Heiland der wereld, die ook een Heiland der kinderen is? Dit alles en nog veel, veel meer is het werk van de moeder en zij zal het niet kunnen doen, als zij den heelen dag van huis moet zijn. Telkens zal ze een grendel voor haar hart moeten strijken, als zeer natuurlijke moederverlangens naar buiten willen komen. „Mag niet. Kan niet. Ik moet naar m'n kantoor, naar de fabriek. Daar wacht mijn werk en niet hier".

In het fifty-fifty-huwelijk — of het nu het gezin van den fabrieksarbeider of dat van den beter gekleeden kantoorman betreft — komen ze allemaal tekort: de man, de moeder, het kind.

En daarom kunnen we niet anders dan het wetsontwerp-Romme, dat daaraan een einde wil maken, van harte toejuichen.

Het principe, dat aan dit ontwerp ten grondslag ligt, heeft onze volle instemming.

Ondanks alle protest, dat er tegen aangeheven wordt.

Doch over dat protest een volgende maal.

W. CREMER-DE VRIES.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Uit een statistiek.

Het is altijd een genot, zoo in het begin van het jaar, eens te snuffelen in den Unie-Almanak, het Jaarboekje voor het Christelijk Onderwijs in Nederland en O. G. Al heel gauw kijkt men dan eens naar de samenvatting van het geheel. Daaruit blijkt, dat het aantal scholen waar Christelijk onderwijs wordt gegeven, in den loop van 1937 met 6 is verminderd, terwijl het aantal leerlingen in totaal vermeerderde met 3021. Er kon worden geconstateerd, dat 329268 kinderen onze Christelijke scholen bezoeken. Het stemt tot dankbaarheid, dat dit getal nog steeds toeneemt, al is het, dat hier en daar een school door de concentratie-maatregelen moest worden gesloten.

Opmerkelijk is ook, dat in den loop van 1937 het aantal onderwijzers met 46 vermeerderde, terwijl dat der onderwijzeressen met 104 verminderde, zoodat het totaal aantal leerkrachten met 48 verminderde. Meer kinderen, minder onderwijskrachten, ieder begrijpt, dat zoo iets niet goed gaat. Nu komen evenwel de kweekelingen met akte uitkomst bieden. Het aantal van deze leerkrachten vermeerderde in een jaar tijds met 386. In onze 2136 scholen dienen nu reeds 2449 kweekelingen met akte, dat is per school meer dan één. En wie weet, dat de organisatie van menige school in de war zou loopen zonder die kweekelingen, gevoelt, dat ons schoolwezen wel wat verplicht is aan deze jongelui en dat hun belangen ook bij den voortduur aan onze schoolverenigingen moeten worden aanbevolen.

Dezen keer trof mij ook, dat, hoewel langzaam, toch ook andere takken van Christelijk Onderwijs vorderen. Zoo hebben we 2 Landbouwscholen (Ambt-Hardenberg en Haarlemmermeer). Verder 19 Chr. Lagere Landbouwscholen en 2 Tuinbouwscholen (Berlikum en Broek op Langendijk). Ook reeds 3 Landbouwhuishoudscholen, waar hoerendochters en andere plattelandsmeisjes en -vrouwen onderwijs ontvangen in koken, waschbehandeling, voedingsleer, warenkennis, naaien en verstellen, melkbehandeling, verzorging van het pluimvee en jongvee, het kweken van groenten, fruit, bloemen en kamerplanten (Aalten, Ede, Stad-Hardenberg).

Menigeen zal ook niet vermoeden, dat we 31 Christelijke Nijverheids-Onderwijsscholen hebben. En als men wil weten, hoe deze scholen op prijs worden gesteld, lette men eens op het aantal leerlingen van sommige: Rotterdam één van 678 en één van 472, Den Haag één van 660 en één van 600, Amsterdam vijf respectievelijk met 95, 50, 260, 475 en 415, Groningen 475, Haarlem 473, Zetten 381, Delft 349 enz. Als men nu weet, hoe

moelijk de...
omdat de b...
zakelijkheid...
terrein de...
met strijd...
De Heere...
Onderwijs...
beginsel...
Gr.

De vorige...
dent te Pri...
marie alda...
was natu...
namen ge...
en Brunner

Sedert r...
Brunner zi...
nomen. Da...
te zien of h

In „The...
schrijft Dr...
Brunner te...
Mackay, l...
character d...
verdedigd...
voorwerp...
opstanding...
iemand no...
doxie van l...
den hooren...
geschreven.

In dezen...
ontwikkel...
tien jaar g...
niet meer...
een „Bible...
verschil m...
dan is het...
stukken vi...
de leer bet...
de benoem

Brunner...
men meen...
meerde the...
gelezen. E...
ming, ook...
mee is all

Intussche...
bij Brunne...
brief waar...
van het on...
de „aardse...
sproken. F

„Onr Failt...
graaf. Doo...
des „Mees...
dat gij uit...
geluiden h...
ook moet

Woord Go...
het geluid...
heeft gebro

Doch ik...
schrijven...
wel bekem...
grijpen we...
komt, we...
formeerde

Verleider...
Dr Hodge...
heeft ond...
Piper nee...
zijn plaats

Brunner...
de perma...
echter gro...
dan wel a

Als we...
opslaan, n...
veel verwi...
de gerefor...
niet lieve...
confession...
heeft zelf

gereforme...
Luthersch...
Princeton...
looflijk d...
würde der...
hebung de

des Prote...
fassers, an...
gleichwoh...
Stellung...
evangelisc...
We het...
schillighei...
doen, ma...
belijdenis